YOSHLAR O`RTASIDA DEVIANT XULQ-ATVOR PROFILAKTIKASI

Yaxshilikova S. F.,GDPI talabasi

Annotatsiya: maqolada deviant xulq-atvor haqida, ushbu xulqiy og`isha sabab bo`ladigan turli xildagi holatlar va yoshlar o`rtasidagi deviant xulq-atvorning proofilaktikasi haqida ma`lumotlar beriladi.

**Kalit so`zlar:** deviant, o`smirlar, profilaktika, xulq-atvor ,salbiy , ijtimoiy norma, jamiyat, ekspert, spirtli ichimlik, suitsid, addektiv, agressiv.

Annotation: The article provides information about deviant behavior, various situations that cause this behavioral deviation, and the prevention of deviant behavior among young people.

Keywords: deviant, adolescents, prevention, behavior, negative, social norm, society, expert, alcohol, suicide, addictive, aggressive.

KIRISH

So‘nggi yillarda jamiyatimizda sodir bo‘layotgan jinoyatlarning katta qismi yoshlar va o‘smirlar tomonidan sodir etilayotgani sababli insonlar orasida deviant xulq-atvor muammosiga qiziqish obyektiv ravishda oshdi. Bu esa bunday xulq-atvor shakllanishining turli xil sabablarini o‘rganishni taqozo etdi.

Deviant so‘zi lotincha “deviare” — ya’ni “yo‘ldan chiqmoq, og‘moq” degan so‘zdan olingan.

Sotsiologiyada deviant xulq-atvor deganda jamiyatdagi umumiy qabul qilingan axloqiy, huquqiy yoki ijtimoiy me’yorlarga zid bo‘lgan harakatlar tushuniladi.

Deviantlik bu - har qanday xulq-atvor va odob-axloq normalaridan chetga chiqish hisoblanadi.

Deviantlik ko‘pincha o‘smirlar va o‘spirinlarda kuzatiladi. Xulqatvordagi bunday og‘ishlarning asosiy sababi psixologik siljish hisoblanadi. Bunday psixologik og‘ishlar tanqidlar, janjallar, asabiy buzilishlar, huquqbuzarlik kabi holatlarni keltirib chiqaradi.

Yoshlarning deviant xulq-atvori - ma'lum jamiyatda, ijtimoiy muhitda, yaqin atrofda, ijtimoiy va axloqiy me'yorlar va qadriyatlar guruhida qabul qilinganlardan chetga chiqish, ushbu me'yor va qadriyatlarni o‘zlashtirish va ko‘paytirish jarayonini buzish, shuningdek, o‘z-o‘zini o‘zi qadrlashdir. shaxsning o‘zi mansub bo‘lgan jamiyatda rivojlanishi va o‘zini o‘zi anglashi.

Yoshlar o‘rtasida deviant xulq-atvorning oldini olish yoshlar bilan ishlash tashkilotchisining eng muhim vazifasi hisoblanadi. Deviant xulq-atvorni hozirgi kunda 5 xil ko`rinishini ko`rishimiz mumkin. Bular:

Delikvent- huquqbuzarlik sodir etuvchi, jamiaytdagi normalarga amal qilmagan deviant xulqli shaxslar tushuniladi.

Agressiv- bu odamning atrofdagilarga nisbatan tajovuzkor, zaraz yetkazuvchi, g`arazli yoki qo`pol munosabatda bo`lishi.

Addektiv- bu insonning bior narsaga haddan tashqari bog`lanib qolishi, y`ni qaramlik holati. Misol uchun: giyohvandlik, ichkilikbozlik.

Suitsidal- bu odamning o`z joniga qasd qilishi haqidagi fikrlari, niyatlari blan bog`liq ruhiy holat hisoblanadi.

Profilaktika - o‘smir xulq-atvoridagi ijtimoiy normalardan og‘ishning turli shakllarini keltirib chiqaruvchi asosiy sabab va sharoitlarni bartaraf etishga qaratilgan ijtimoiy, tibbiy, tashkiliy, tarbiyaviy tadbirlarning majmui.

Profilaktik chora-tadbirlarni amalga oshirayotgan ijtimoiy pedagog quyidagi qoidalarga amal qiladi:

1. Ijtimoiy normalarni o‘zlashitirish bevosita shaxs ijtimoiylashuvi jarayonida amalga oshadi. Qadriyatlar, urf-odat va an’analarni o‘zlashtirmay turib hech qaysi inson jamiyatning to‘laqonli a’zosi bo‘la olmaydi.

2. Ijtimoiy madaniy normalar muxolifi bolaning ijtimoiy-madaniy va pedagogik qarovsizligi hisoblanib, u nafaqat bola rivojlanishining g‘ayrinormal alomati, balki uning zimmasiga anomal ijtimoiy holatlarni yuklashning natijasi o‘laroq qaraladi.

3. Bolalar qarovsizligining profilaktikasi nafaqat mavhum ijtimoiy-madaniy normadan, balki muayyan sharoitda yashashga majbur bo‘lgan bolalardan kelib chiqishi lozim.

4. Bola reabilitatsiyasi faoliyat subyekti, ijtimoiy subyekt va shaxs darajasida amalga oshirilishi lozim.

Yoshlar o`rtasida deviant xulq-atvorning oldini olish uchun ko`pincha yoshlarning deviant xulq-atvorini keltirib chiqaradigan qiyinchiliklarni aniqlash kerak.

Bularga quyidagilar kiradi: ota-onalar, o‘qituvchilar va keksa avlodning boshqa vakillari bilan keskin munosabatlar; do‘stlar, sinfdoshlar, sinfdoshlar, boshqa tengdoshlar bilan keskin munosabatlar; o‘ziga munosabat, o‘z-o‘zini anglash muammosi; ijtimoiy ma'qullanmagan hayotiy ko‘rsatmalar, ideallar, "butlar", qadriyatlarni shakllantirish; ichki ("psixologik") yolg'izlik, ifoda etishmasligi va boshqalar tomonidan noto‘g'ri tushunish; bosimdan, qoidalardan, me'yorlardan, talablardan qochish, o‘zini va boshqalarni sinab ko‘rish, mumkin bo‘lgan chegaralarni izlash orqali erkinlikni izlash; qulay yashashni, hissiy farovonlikni izlash; ijobiy hayot intilishlari va maqsadlari yo‘qligi; taqdirga, o‘ziga xos odamlarga o‘z qiyinchiliklari uchun norozilik; o‘z qobiliyatsizligini, muammolarini, ixtiyoriy nazoratning etishmasligini va o‘zini o‘zi boshqarish va vaziyatni nazorat qilish qobiliyatini boshdan kechirish; tartibsizlik; boshqalarga qaramlik, o‘zining “men” ning zaifligi; o‘rganishdagi qiyinchiliklar; qiyin vaziyatlarda xatti-harakatlarning tegishli vositalari va usullarining yo‘qligi.

Xulosa o`rnida aytadigan bo`lsak Yangi O`zbekiston kelajagi va rivojlanishi uchun barkamol insonni tarbiyalamoq zarur. Buning uchun esa xulqida salbiy tomonga og‘ish bo‘lgan bolalarning reabilitatsiyasi va profilaktikasiga bo‘lgan e’tiborni kuchaytirishimiz, bu ishlarni amalga oshirish uchun barcha chora-tadbirlarni kuchaytirish va kerakli shart-sharoitlarni yaratib berishimiz lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.Giddens. E. Sotsiologiya. Toshkent - Sharq, 2002-yil, 32-bet.

2. Sh.N.Po‘latov. Robindranath Tagorning Hindiston ilm-ma’rifatiga qo‘shgan hissasi. “Science and education” Scientefic journal Volume 1, Special issue 2020, 21-22 P.

3. Sh.S.Jo‘rayev. Abu Ali ibn Sinoning falsafiy qarashlarida baxt saodat masalasi. Academic research in Educational Science, 2 (Special issue 1), 395-396 P.